

Raport științific
privind implementarea proiectului în perioada aprilie – decembrie 2022

Prosopographia Ponti Euxini. Callatis et Odessus

Număr proiect: PN-III-P1-1.1-PD-2021-0132
Director proiect: dr. Annamária – Izabella Pázsint
Mentor: prof. univ. dr. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba
Instituția: Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

I. Descrierea științifică cu punerea în evidență a rezultatelor etapei anuale și gradul de realizare a obiectivelor

Proiectul *Prosopographia Ponti Euxini. Callatis et Odessus* are ca obiectiv principal îmbunătățirea cunoștințelor asupra populației și societății celor două orașe pontice.

Pentru îndeplinirea obiectivului conform propunerii de proiect și contractului, pentru **Etapa 1** (corespunzătoare perioadei aprilie – decembrie 2022), activitățile asupra cărora m-am concentrat sub îndrumarea mentorului au fost:

A.1.1. Analiza critică a surselor epigrafice publicate în *Année Épigraphique, Supplementum Epigraphicum Graecum* cu privire la Callatis și Odessus.

În această etapă, au fost analizate publicațiile AE și SEG pentru identificarea de inscripții noi publicate cu privire la populația orașelor Callatis și Odessus, dar și cu privire la recitirea unor inscripții publicate anterior. Ținând cont de numărul mic de noi inscripții publicate în ultimii ani (până la momentul raportării) provenind din aceste orașe, și de noile interpretări, completările au fost minore, așa cum a fost prevăzut inițial (timpul alocat fiind proporțional). Această activitate a fost necesară pentru a avea la dispoziție un eșantion complet. Activitatea a fost îndeplinită integral.

A.1.2. Inserarea informațiilor epigrafice relevante proiectului rezultate din A.1.1. în baza de date prosopografică Romans 1 by 1.

Prin completările rezultate din activitatea anterioară, baza de date open access [Romans 1 by 1](#) cu privire la populația celor două orașe a fost adusă la zi. Informațiile cu privire la inscripții și persoane sunt deci disponibile în format open access, putând fi folosite și descărcate de către oricine (în format Excel sau .csv). În total au rezultat 184 de inscripții (171 în greacă, 11 în latină și 2 bilingve) care atestă persoanele de la Callatis, iar un număr de 311 inscripții (306 în greacă, 3 în latină și 2 bilingve) care atestă persoanele de la Odessus.

Celelalte inscripții fie nu se încadrau cronologic perioadei avute în vedere (respectiv de la primele atestări epigrafice și până în secolul III p. Chr. inclusiv), fie datorită caracterului fragmentar nu au permis identificarea de persoane. Este cazul, de exemplu, al inscripțiilor fragmentare votive care mai păstrează doar numele divinității adorate, nu și informații cu privire la dedicant (spre exemplu inscripțiile ISM III 87 = SEG 45, 920; ISM III 88 = SEG 25, 750; ISM III 93 etc.). Excluse au fost, de asemenea, dedicațiile către împărați, care nu oferă informații prosopografice cu privire la populația celor două orașe. Un astfel de exemplu este

inscripția ISM III 58 = SEG 27, 385 în care dedicația către împărat este realizată de către „popor”.

Prin analiza acestor inscripții a rezultat un număr de 428 persoane la Callatis și 844 de persoane la Odessus, persoane înregistrate în baza de date open access [Romans 1 by 1](#). Aceste numere îi reprezintă pe subiecții direcți ai inscripțiilor. Activitatea a fost îndeplinită integral.

A.1.3. Analiza critică a tuturor surselor epigrafice cu privire la populația celor două orașe, cercetarea și redactarea de prosopografii individuale (Activitate ce se continuă și în Etapa 2).

În cadrul acestei activități, atenția s-a concentrat asupra persoanelor atestate la Callatis și Odessus, dar și asupra persoanelor provenind din aceste orașe care însă au dat dovadă de mobilitate (temporară/permanentă), respectiv care sunt atestate în alte orașe din proximitate, sau nu. Intenția fiind cea de a surprinde întreaga populație atestată epigrafic provenind din aceste orașe.

Persoanele atestate epigrafic la Callatis ca subiecți direcți (428) sunt relativ reduse numeric, nu doar față de cele atestate la Odessus (844), ci și față de orașe învecinate precum Istros (1005) și Tomis (1224). O primă clasificare a populației se poate face conform distribuției pe genuri; astfel, la Callatis sunt atestate doar 39 femei, 21 de persoane au nume foarte fragmentare prin urmare genul nu a putut fi stabilit, restul de 368 (86%) persoane fiind bărbați. La Odessus distribuția pe genuri este similară (din punctul de vedere al procentajului): 133 femei, 10 persoane au nume foarte fragmentare prin urmare genul nu a putut fi stabilit, 701 (83%) persoane fiind bărbați. Ținând cont de slaba reprezentare epigrafică a femeilor, procentajele celor două orașe cu privire la distribuția pe genuri nu este surprinzătoare, acestea se încadrează în tiparele lumii antice.

Numărul acelor *Kallatianoi* și *Odessitai* atestați în exterior nu este mare (39 și 22), aceștia fiind prezenți atât în imediata vecinătate (spre exemplu la Tomis, Dionysopolis), cât și în orașe mai îndepărtate atât din spațiul pontic (spre exemplu la Apollonia Pontica, Mesambria, Panticapaeum), sau din afara acestuia (spre exemplu la Atena, Oropos, Rhodos). Proveniența lor din aceste două orașe face necesară includerea lor în analiză, pentru a putea avea o perspectivă completă asupra populației, ținând cont și de faptul că în cazul unor persoane putem presupune faptul că au părăsit aceste două orașe doar temporar. Putem presupune aceasta mai ales în cazul persoanelor atestate în centrele religioase (Delphi). În multe cazuri informațiile epigrafice sunt lacunare, prin urmare putem doar să presupunem motivele mobilității (profesionale, religioase, familiale), precum și durata acesteia (temporară/permanentă). Prin comparație cu numărul de străini atestați la Callatis (52) și Odessus (20), numărul acelor *Kallatianoi* atestați în exterior este mai mic, în timp ce cel al *Odessitai* atestați în exterior este similar, similare fiind în mare și orașele de proveniență ale persoanelor sosite la Callatis și Odessus.

S-a început și redactarea catalogului prosopografic, ce va fi inclus în cartea ce urmează a fi publicată asupra subiectului în ultimele luni ale proiectului. Conținutul intrărilor prosopografice din cadrul catalogului au fost realizate pornind de la exemplele existente în cadrul altor lucrări prosopografice de referință (*Prosopographia Ponti Euxini Externa*; *Prosopographia Heracleotica* etc.), pe baza inițiativelor anterioare ale directorului de proiect (*Prosopographia Ponti Euxini. Byzantion*; *Prosopographia Ponti Euxini. Dionysopolis*), dar acestea au fost și adaptate pe baza conținutului informațional al inscripțiilor. Astfel, intrările sunt ordonate alfabetic și cuprind informații cu privire la: numele personal/*duo nomina/tria nomina*; legăturile de rudenie cunoscute; alte legături dezvoltate la nivelul societății; *ethnikon*-ul dacă este menționat; profesia – dacă este menționată; orice alte informații personale care pot rezulta din inscripții; tipul inscripției în care este menționat; datarea inscripției; datele bibliografice esențiale, după modelul de mai jos:

A

1. Ἀγγελίς wife of Γαῦκος; mother of Παράμονος; votive inscription; 3rd/2nd century BC; Delos; IG XI.4 1238.
2. Αἰσίας; Καλλατιανός; honorary decree; 3rd/2nd century BC; Apollonia Pontica; IGB I² 391 = SEG 62, 661; Ruscu 2004, 151, no. 1; *PPEE* no. 2181.
3. Ἀνθίς; Καλλατιανή; funerary inscription; 3rd century BC; Athens; IG II² 8945; Ruscu 2004, 151, no. 3; *PPEE* no. 2161.
4. Ἀπολλώνιος son of Ἀλφῖνος; Ποντικός ἐκ Καλλάτιος; funerary inscription; 3rd century BC; Oropos; Epigr. tou Oropou 543 = SEG 31, 483; Ruscu 2004, 151, no. 21; *PPEE* no. 2173.

Activitatea specifică anului 2022 a fost îndeplinită integral. În continuare, conform planului, se va continua cu această activitate, respectiv voi continua analiza eşantionului și redactarea catalogului prosopografic, ce va fi inclus și în monografia finală – pentru redarea completă a populației celor două orașe.

A.1.4. Cercetarea și analiza societăților celor două orașe (Activitate ce se continuă și în Etapa 2).

În Etapa 1 s-a început și cercetarea și analiza societăților celor două orașe. Astfel, după identificarea și analiza individuală a persoanelor, s-a trecut la analiza lor în contextul societății din care fac parte. Analiza s-a făcut oraș cu oraș, diacronic, pe secole, până în secolul I a. Chr. (inclusiv; urmând ca în Etapa 2 să se continue cu următoarele secole).

Din rândul societății celor două orașe, așa cum era de așteptat, avem informații mai abundente asupra reprezentanților elitei și mai puține asupra locuitorilor de rând, indiferent de secol. Dacă pe locuitorii de rând îi întâlnim menționați cu precădere în inscripțiile funerare succinte, sau în eventualele inscripții votive, dar fiind de obicei menționați pe un singur monument, pe membrii elitei precum Ariston fiul lui Ariston, tatăl lui Ariston, îi întâlnim în mai multe inscripții (ISM III 40; ISM III 41 = SEG 18, 287; ISM III 42; ISM III 44; ISM III 45 = SEG 27, 384; ISM III 66), în acest caz onorifice, dedicate lor. Exemplul lor este relevant deoarece ei sunt nu doar binefăcători ai orașului Callatis, ci și binefăcători ai cel puțin două asociații locale, prin urmare legăturile lor depășesc cercul elitei; mai mult, nu doar orașul, ci și asociațiile par să fi fost în competiție pentru obținerea privilegiilor celor doi binefăcători.

Printre aspectele studiate se numără și inter-conectivitatea anumitor membri ai societății în afara legăturilor de rudenie. Aceasta este evident atestată mai ales în cazul membrilor elitei, însă marea majoritate a populației celor două orașe este menționată în cercuri familiale, deloc surprinzător ținând cont de faptul că multe dintre inscripții sunt funerare (Callatis: 64 din 184; Odessus: 194 din 311). Pe lângă membrii elitei, inter-conectivitatea persoanelor depășește cercul familial (deși uneori îl și include) și în cazul membrilor asociațiilor private (Callatis: 12 asociații, din secolul III a. Chr. și până în secolul III p. Chr., atestate prin 21 de inscripții; Odessus: 6 asociații cel mai probabil doar din secolele II/III p. Chr., atestate prin 6 inscripții). *Alba* și monumentele votive ridicate menționează componența lor uneori variată din punct de vedere social și juridic, cu implicarea frecventă a membrilor familiei. De exemplu, bine cunoscutul Βακχικὸς θίασος (ISM III 35; ISM III 36; ISM III 42; ISM III 43; ISM III 44; ISM III 45; ISM III 46; ISM III 47; ISM III 80) are în componență mai mulți tați și copii (Ἀπολλόδοτος fiul lui *ignotus* și Ἀσκληπιόδωρος fiul lui Ἀπολλόδοτος; Διονύσιος fiul lui Καλχάδων și Καλχάδων fiul lui Διονύσιος etc.), sau frați (Ἀπολλώνυμος fiul lui Σάτυρος și Εὐφραῖος fiul lui Σάτυρος; Ἀρμαγένης fiul lui Δαμοφῶν și Ἡρέας fiul lui Δαμοφῶν etc.).

Alte aspecte studiate au fost: mobilitatea verticală a anumitor membri ai societății și familiei acestora, stratificarea socială, precum și accesul inegal la prestigiu și interacțiunea dintre grupurile sociale.

Activitatea specifică anului 2022 a fost îndeplinită integral. În continuare, conform planului, se va continua cu cercetarea și analiza societăților celor două orașe, cu concentrare asupra secolelor următoare, respectiv intervalul I-III p. Chr.

II. Sumar al progresului (livrabile realizate, indicatori de rezultat, diseminarea rezultatelor)

A.1.5. Diseminarea rezultatelor (Activitate ce se continuă și în Etapa 2 și 3).

Conform propunerii de proiect, pentru anul 2022 am propus ca livrabile în această categorie **publicarea unui articol** (într-o revistă cel puțin ERIH+) și **participarea în cadrul unei conferințe internaționale**.

Articolul raportat este: Annamária – Izabella Pázsint, Contribution to the Prosopographia Ponti Euxini Externa. Kallatianoi et Odessitai, *Journal of Ancient History and Archaeology* 9.3, 2022, p. 5-16 (<http://dx.doi.org/10.14795/j.v9i>).

Articolul reprezintă o primă analiză a populației și societății celor două orașe, prin studierea persoanelor care dau dovadă de mobilitate temporară sau permanentă în afara celor două orașe, mai precis în alte orașe pontice, sau în orașe mai îndepărtate. Revista în care a fost publicat articolul este încadrată în categoria **CNCS A** și **ISI Emerging Sources Citation Index**, fiind o revistă indexată în Web of Science, Scopus.

Participarea în cadrul unei conferințe internaționale s-a făcut cu lucrarea: Annamária – Izabella Pázsint, *Prosopographia Ponti Euxini. Callatis et Odessus*, în cadrul The 7th International Black Sea Antiquities Congress, 26 Septembrie – 2 Octombrie 2022, Salonic (<https://web.ihu.edu.gr/icbsa22/>). Lucrarea a cuprins informații despre obiectivele și metodologia proiectului, precum și rezultatele deja obținute și exemple din eșantionul analizat. Conferința aleasă pentru participare și diseminarea rezultatelor este una reprezentativă pentru domeniu și pentru studiul lumii pontice în particular.

Tot în cadrul acestei etape s-a realizat **site-ul proiectului** (<http://romans1by1.com/ppeco/ppeco>), ce conține informațiile necesare pentru identificarea proiectului, precum și obiectivele și rezultatele acestuia, urmând a fi adus la zi constant.

Conform propunerii de proiect, în cadrul acestei etape am participat și la o **formare profesională** suplimentară în analiza de rețele. Mai precis în cadrul workshop-ului internațional Six Degrees of ...A Guide to Social Network Analysis, organizat de către The Global Institute for Research, Education & Scholarship (9-30 Iunie 2022) (<https://www.gires.org/activities/workshops/20223-1-digital-humanities-a-guide-to-social-network-analysis/>). Prin intermediul formării am dobândit cunoștințe suplimentare în folosirea platformei Nodegoat (folosită cu precădere pentru gestionarea de data și vizualizarea acestora) și în folosirea programului Gephi, ambele fiind instrumente de referință în analiza de rețele. Pe lângă partea teoretică, în cadrul cursului am învățat să structurez și să calibrez setul de date, să îl analizez și să îl vizualizez. Competențele obținute îmi vor fi de folos în Etapa 2, când voi realiza și analize de rețele ale persoanelor mai interconectate din cele două orașe (cu precădere parte din elita locală).

III. Rezumat executiv

În perioada **aprilie – decembrie 2022** s-a desfășurat **Etapa 1** a proiectului *Prosopographia Ponti Euxini. Callatis et Odessus* (PN-III-P1-1.1-PD-2021-0132). Aceasta a presupus: aducerea la zi a informațiilor epigrafice cu privire la populația orașelor Callatis și Odessus din baza de date Romans 1 by 1, îmbunătățirea cunoștințelor asupra populației și societății celor două orașe și diseminarea rezultatelor. În vederea îndeplinirii etapei, au fost prevăzute cinci activități care au fost realizate integral.

Pe scurt, activitățile au presupus: identificarea de noi inscripții/noi lecturi ale unor inscripții cu privire la populația celor două orașe. Activitatea a fost realizată integral și a fost necesară pentru deținerea unui eșantion complet.

Înregistrarea informațiilor provenite din noile inscripții/inscripțiile recitite și disponibilitatea lor online în baza de date open access [Romans 1 by 1](#). Activitatea a fost realizată integral și permite accesul la informație oricărei persoane.

Aceste activități inițiale au fost urmate de analiza propriu-zisă a populației (se continuă și în Etapa 2) și societății (se continuă și în Etapa 2). Mai precis au fost identificate și analizate persoanele în contextul societății din care fac parte (diacronic, oraș cu oraș). S-a trecut și la realizarea catalogului prosopografic.

În ultimul rând ne-am concentrat și asupra diseminării rezultatelor, respectiv publicarea unui articol (Annamária – Izabella Pázsint, Contribution to the Prosopographia Ponti Euxini Externa. Kallatianoi et Odessitai, *Journal of Ancient History and Archaeology* 9.3, 2022, p. 5-16; <http://dx.doi.org/10.14795/j.v9i>) și participarea în cadrul unei conferințe internaționale (Annamária – Izabella Pázsint, *Prosopographia Ponti Euxini. Callatis et Odessus*, în cadrul The 7th International Black Sea Antiquities Congress, 26 Septembrie – 2 Octombrie 2022, Salonic; <https://web.ihu.edu.gr/icbsa22/>).

Prin respectarea și îndeplinirea obiectivelor și activităților propuse pentru etapa raportată, am îndeplinit în integralitate planul propus pentru această etapă și am făcut pașii necesari în vederea realizării cu succes a proiectului.

Director proiect
Annamária – Izabella Pázsint